

УДК 343.121/147.965

Рома Сибірна

професор кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти

Національного університету “Львівська політехніка”,
професор кафедри психології діяльності в особливих умовах

Львівського державного університету внутрішніх справ,

доктор біологічних наук, професор

e-mail: roma.sybirna@gmail.com

ORSID ID: 0000-0002-5704-2004

Сергій Гап’як

студент магістратури юридичного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка,

e-mail: sergeyhapyak@gmail.com

ORSID ID: 0000-0002-6013-2238

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

<http://doi.org/10.23939/law2021.30.207>

© Сибірна Р., Гап’як С., 2021

За умов реформування кримінального процесуального законодавства України статус захисника набуває якісно нових, позитивних рис. Процес реформування кримінального судочинства зумовлює необхідність дослідження важливих питань гарантій прав і свобод особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, зокрема участі у ньому захисника. Важливими питаннями для розгляду залишаються участь захисника у кримінальному процесі як одного із найважливіших учасників кримінального провадження, дослідження проблем, пов’язаних із реалізацією законних прав та інтересів людини і громадянина.

Сьогодні одним із аспектів цієї проблеми залишається невизначеність процесуальних прав, реалізацію яких здійснюють безпосередньо підозрюваний, обвинувачений; її не можна доручити захиснику. Визначення і чітке закріплення в КПК України відповідних прав і обов’язків захисника стане запорукою забезпечення ним ефективного захисту прав, свобод та законних інтересів особи, оскільки недосконалі положення законодавства нині унеможливають реалізацію прав захисника щодо збирання доказів у повному обсязі.

Задекларовані питання актуальні та своєчасні, оскільки правовий статус адвоката та захисника – це хоч і дещо суміжні, однак нерівнозначні поняття як за обсягом, так і за джерелом нормативно-правового регулювання. Згідно із положеннями КПК України, реалізація прав захисника відбувається виключно на основі КПК України, а діяльність адвоката як професійна діяльність особи унормована Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, що зумовлює невизначеність процесуального статусу захисника-адвоката.

Встановлено, що у положеннях ст. 46 КПК України доречно навести загальні положення щодо участі захисника у кримінальному провадженні, де серед іншого передбачити, що одна особа може мати декілька захисників, кожний з яких може з'являтися під час кримінального провадження і брати у ньому участь незалежно від іншого.

Ст. 47 КПК України слід іменувати як “Права та обов’язки захисника”, закріпивши у ній відповідні права та обов’язки захисника, випадки відмови від виконання ним своїх обов’язків, а також те, що йому заборонено робити під час реалізації функції захисту. Однак під час формулювання положення наведених статей недоречно імплементувати усі норми ст. 20 “Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, оскільки окремі з них збігаються із положеннями КПК України і додаткового закріплення не потребують.

Введення до новосформованих статей КПК України деяких норм цього закону недоцільне, оскільки вони фактично суперечать КПК України, що ускладнить захисникові реалізацію своїх прав та обов’язків у кримінальному провадженні. Зокрема, не варто в КПК України вказувати на “адвокатський” запит, оскільки положення цього кодексу регулюють відносини між учасниками кримінального провадження без ознак професійного спрямування, що, фактично, унеможливує використання терміна “адвокатський запит”.

Ключові слова: кримінальне провадження; захист; захисник; процесуальний статус; права; законні інтереси; адвокатура.

Постановка проблеми. В умовах реформування кримінального процесуального законодавства України статус захисника набув якісно нових, здебільшого позитивних, рис. Процес реформування кримінального судочинства зумовлює необхідність дослідження важливих питань гарантій прав і свобод особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, зокрема участі у ньому захисника. У період сьогодення важливими питаннями для розгляду залишаються участь захисника у кримінальному процесі як одного із найважливіших учасників кримінального провадження, дослідження проблем, пов’язаних із реалізацією законних прав та інтересів людини і громадянина. Розгляд і вирішення цих питань сприятимуть ефективнішому вирішенню справ по суті, адже інститут адвокатури – це гарантування обвинуваченому чи підозрюваному конституційного права на захист.

Аналіз дослідження проблеми. Окремі аспекти процесуального статусу адвоката у кримінальному провадженні України розглянуто у монографіях та наукових статтях вчених Б. М. Баженова, О. Б. Батуріної, О. Ю. Вишневської, І. Ю. Гловацького, А. В. Молдована тощо. Проблема забезпечення діяльності захисника у кримінальному провадженні, вивчення питань, пов’язаних із процесуальним статусом захисника у сфері кримінально-процесуальних правовідносин, були предметом дослідження багатьох вчених, таких як: В. П. Бахін, В. І. Бояров, І. Л. Бронз, І. М. Одинцова, Н. С. Карпов, С. М. Логінова, В. О. Попелюшко, Т. М. Тилик, С. Я. Фурса та інші. Велика кількість вчених, науковців досліджували та аналізували проблеми реалізації права на захист у кримінальному судочинстві, зокрема, в наукових дослідженнях С. А. Альперта, І. Ю. Гловацького, В. Г. Гончаренка, С. В. Гончаренка, Я. П. Зейкана, О. Ю. Татарова, Є. Д. Лук’янчикова, М. А. Маркуш, О. Р. Михайленка, В. Т. Нора висвітлено цю проблематику.

Мета статті. Метою статті є аналіз та дослідження особливостей участі захисника та його ролі у забезпеченні прав і законних інтересів осіб під час кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу. Процесуальний статус захисника є однією з найскладніших та найактуальніших проблем не лише практики але й доктрини кримінального процесу. Це пояснюється

тим, що участь захисника у кримінальному провадженні є чи не єдиною реальною гарантією дотримання усіх, передбачених законодавством, прав та свобод особи, щодо якої здійснюється захист.

Право підозрюваного, обвинуваченого, виправданого та засудженого на захист, яке закріплене у ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК), слугує тією процесуальною основою, на підставі якої надається правова допомога захисника зазначеним вище особам. Але участь у провадженні захисника жодним чином не може звужувати процесуальних прав підозрюваного та обвинуваченого.

Відповідно до вимог ст. 45 КПК, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [4].

Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Як зазначає О. Р. Балацька, захисником є лише адвокат, котрий є членом професійної асоціації адвокатів держави. Така позиція відповідає нормам Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, відповідно до якого Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об’єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування [2, с. 168].

Саме тому під час дослідження правового статусу захисника як суб’єкта захисту необхідно зазначити, що у кримінальному провадженні він виступає власне як суб’єкт сторони захисту, представник особи, яку він представляє та адвокат, який є членом Національної асоціації України.

Процесуальний статус захисника у своїх працях досліджувала А. М. Бірюкова, яка вказує на те, що кримінальне процесуальне законодавство з метою виконання захисником-адвокатом своєї функції наділяє його правами та обов’язками, що в сукупності юридична доктрина визначає поняттям “процесуальний статус” [3, с. 2]. Зауважимо, що думка науковця спрямована на те, що КПК України не єдиний нормативний правовий акт, що визначає кримінальний процесуальний статус захисника, вказуючи цим на Закон України “Про адвокатуру” [7], який в певній частині дублює положення кримінально-процесуального закону. Тому, на думку А. М. Бірюкової, під час визначення процесуального статусу захисника не варто обмежуватися виключно нормами КПК України, а треба урахувати нормативно-правові акти, які регулюють суспільні правовідносини, пов’язані з участю адвоката, зокрема у кримінальному процесі.

Ця теза не втратила своєї актуальності й сьогодні, оскільки чинний КПК України та Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” містять положення, котрі дублюють один одного, до того ж не передбачають належного механізму реалізації наданих захиснику повноважень. Разом з тим деякі положення навіть є суперечливими і не узгоджуються між собою, що загалом не забезпечує єдності в правозастосовній діяльності захисника.

Зокрема така позиція обґрунтовується тим, що відповідно до положень КПК України фактичні дані у кримінальному провадженні сторони уповноважені збирати лише засобами та в порядку, передбаченому КПК України. Це, своєю чергою, зумовлює можливість процесуального оформлення можливості використання фактичних даних, які отримав адвокат у порядку, встановленому Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”. Проте все ж таки слід зауважити, що для контраргументації запропонованої нами позиції можна навести положення ст. 1 КПК України, відповідно до якої порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України. Згідно з ч. 2 ст. 2 КПК України до кримінального процесуального законодавства належить Конституція України, міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, положення КПК та інші закони України [4].

Однак, як вважає С. Є. Абламський, реалізація прав захисника відбувається виключно на основі КПК України, а діяльність адвоката як професійна діяльність особи унормована Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, що зумовлює невизначеність процесуального статусу захисника-адвоката. Суть цієї проблеми полягає у співвідношенні прав і обов’язків захисника як суб’єкта кримінальної процесуальної діяльності та адвоката як особи, уповноваженої здійснювати захист у кримінальному провадженні [1, с. 51].

На думку С. Є. Абламського, одночасне наділення правовим статусом адвоката, що визначається Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, та захисника, процесуальний статус якого ґрунтується на правах підозрюваного, обвинуваченого, закріплених у КПК України, на практиці зумовлює правову колізію. Пояснюється це тим, що захисник, посилаючись на положення Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, начебто вчиняє процесуальні дії та отримує фактичні дані, але сторона обвинувачення та суд відмовляються визнавати їх належними та допустимими. Останні обґрунтовують це тим, що за положеннями КПК України захисник не наділений відповідними правами і механізми їх реалізації не передбачено. В такому випадку правова позиція сторони обвинувачення чи суду буде цілком законною, оскільки, на підставі аналізу положень ст. 22 КПК України, сторони самостійно відстоюють свої правові позиції тільки засобами, передбаченими КПК України. Не визначивши в положеннях КПК України чітких прав захисника, законодавець тим самим фактично унеможлиблює визнання належними та допустимими доказів, які він отримав під час правозастосування Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” [1, с. 52].

Окрім цього, використання у правозастосовній діяльності загальних норм за наявності спеціальних суперечитиме не лише положенням КПК України, але й теорії права, яка виробила способи подолання таких юридичних колізій – між загальними та спеціальними нормами перевагу надають спеціальній.

Досліджуючи положення КПК України, можна дійти висновку, що процесуальний статус захисника охоплює декілька “схожих” статусів. Зокрема, йдеться про те, що, з одного боку, захисник наділений правами підозрюваного (ч. 4 ст. 46 КПК України), а з іншого – правовим статусом адвоката (відповідно до Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”).

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 46 КПК України, захисник не має права взяти на себе захист іншої особи або надавати їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу.

Ця норма зумовлена тим, що у разі, якщо захисник бере на себе захист іншої особи або надає їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу, то у цьому випадку можна говорити про порушення законних інтересів підзахисного, на реалізацію яких спрямована діяльність захисника, оскільки законодавством встановлено вимоги щодо пріоритету інтересів підзахисного. Це правило відповідає вимогам щодо неприпустимості конфлікту інтересів, правилам захисту адвокатської таємниці, які передбачені Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” і Правилам адвокатської етики. Зокрема, підставою відмови адвоката від укладення договору про надання правової допомоги особі є ситуація, коли адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги.

Отже, відповідно до Правил адвокатської етики адвокат не може прийняти доручення про надання правової допомоги, якщо є розумні підстави вважати, що передбачуваний розвиток інтересів нового й попереднього клієнта призведе до виникнення конфлікту інтересів. Адвокат не має права прийняти доручення також тоді, коли конфлікт інтересів пов’язаний із тим, що адвокат отримав від іншого клієнта конфіденційну інформацію, яка охоплена предметом адвокатської таємниці або захищається законодавством в інший спосіб, і є перспектива її використання під час надання правової допомоги новому клієнту [6].

Положенням ч. 3 ст. 46КПК України передбачено, що одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше від п'яти захисників одного обвинуваченого. Це стосується лише такої форми залучення захисника до участі в провадженні, як його запрошення самим обвинуваченим або іншими особами за його згодою, на підставі договору із захисником.

Відповідно до ч. 1 ст. 48 КПК України захисника можуть будь-який момент залучити підозрюваний, обвинувачений, їхні законні представники, а також інші особи за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні [4].

Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням у випадках та в порядку, визначених ст. 49 та 53 КПК України.

На виконання ч. 1 ст. 49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо:

1) відповідно до вимог ст. 52 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника;

2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно;

3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його.

Відповідно до ст. 52 КПК України участь захисника обов'язкова у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні:

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру;

3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права;

4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування;

6) щодо реабілітації померлої особи;

8) щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження;

9) у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Ще однією підставою залучення захисника стороною обвинувачення чи судом, відповідно до ч. 1 ст. 53 КПК, є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прибути для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника або прибуття вибраного захисника неможливе [4].

Згідно з вимогами ч. 4 ст. 46 КПК України захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених КПК, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду.

Обсяг кримінальних процесуальних прав та гарантій їх реалізації у захисника значно ширший, ніж у підозрюваного. Це наочно підтверджується і тим фактом, що відповідно до норм-приписів КПК України підозрюваний не наділений правом надсилати адвокатський запит, що робить захисник з метою отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів,

відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок. Відтак бачимо, що права захисника та підозрюваного не можна ототожнювати за обсягом і сутністю.

Межі використання цих прав захисником визначає сам підозрюваний, обвинувачений. Під час побудови тактики захисту чи вчинення будь-яких процесуальних дій захисник зобов'язаний узгоджувати їх з підзахисним, оскільки дії захисника, що вчиняються від імені підозрюваного, обвинуваченого всупереч його волі, не можуть вважатися правомірними.

О. Р. Балацька зазначає, що саме законні інтереси підзахисного є тією межею, що відокремлює дозволене й заборонене з-поміж усіх елементів процесуального статусу захисника та визначає ступінь обов'язковості волі підзахисного для нього [2, с. 168].

Тож, проаналізувавши наведені вимоги, можна стверджувати, що права захисника-адвоката є похідними від прав підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює. Очевидно, зумовлено це тим, що, на відміну від інших учасників кримінального провадження, захисник не може самостійно брати участь у ньому. Але, на наше переконання, такий стан речей у жодному разі не повинен впливати на чітке закріплення в КПК України відповідних прав і обов'язків захисника.

З цього приводу О. Р. Балацька відзначила, що згідно зі ч. 4 ст. 20 КПК України участь у кримінальному провадженні захисника підозрюваного, обвинуваченого не звужує його процесуальних прав. Таке правило дало змогу автору зробити висновок, що захисник не замінює свого підзахисного, а є його правозаступником, діє поряд з останнім, і є самостійним учасником кримінального процесу. Захисник здійснює представництво законних інтересів підзахисного, сприяє у реалізації його прав, надає юридичну допомогу.

Процесуальні права захисника та підзахисного не зливаються, оскільки захисник наділений системою своєрідних, у певній частині не характерних для обвинуваченого прав та обов'язків, що породжують виникнення особливих правовідносин як між захисником і підзахисним, так і між захисником та іншими суб'єктами кримінально-процесуальних відносин [2, с. 168].

В іншому разі, беручи до уваги положення ст. 45–48 КПК України, можна дійти висновку, що законодавець фактично робить захисника представником. В цьому контексті цілком слушним видається зауваження Ю. П. Яновича з приводу того, що такі норми КПК України змушують повертатися до дискусії про функціональне призначення захисника в кримінальному процесі, зокрема ким він повинен бути – представником чи правозаступником. Справді, треба чітко усвідомлювати, що захисник і представник – це процесуальний статус, а адвокат – це професія.

У ч. 3 ст. 42 КПК України передбачено комплекс процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого, якими мають право користуватися адвокат-захисник. Серед них – право на першу вимогу мати захисника та побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування; право на участь захисника в проведенні допиту й інших процесуальних дій; право збирати й подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази; право брати участь у проведенні процесуальних дій; право під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які вносять до протоколу; право застосовувати із додержанням вимог КПК України технічні засоби під час проведення процесуальних дій, у яких підозрюваний, обвинувачений бере участь; право заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо; право заявляти відводи; право ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. 221 КПК України, і вимагати відкриття матеріалів згідно зі ст. 290 КПК України; право одержувати копії процесуальних документів [5].

Окрім перелічених прав підозрюваний, обвинувачений мають також інші процесуальні права, передбачені КПК України. Розширення процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого в КПК України зумовлює позитивну тенденцію щодо правового регулювання процесуального статусу захисника в кримінальному провадженні.

Захисник не є суб'єктом владних повноважень, однак захисник є представником підзахисного, діє від його імені та має адвокатський статус. Тому, окрім прав, передбачених КПК України, захисник користується правами, які передбачені Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, реалізація яких надає можливість забезпечувати правовий захист особи. Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, а саме: звертатися з адвокатськими запитами до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, юридичних осіб, а також до фізичних осіб, за згодою цих осіб; ознайомлюватися на підприємствах, установах, організаціях із необхідною для діяльності адвоката інформацією, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; складати заяви, скарги клопотання й подавати їх у встановленому законом порядку; бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг і давати пояснення по суті клопотань і скарг; збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, у передбачений законом спосіб вилучати та отримувати речі та документи, опитувати осіб за їхньою згодою; використовувати технічні засоби, зокрема для копіювання матеріалів кримінального провадження, фіксувати процесуальні дії та хід судового засідання, в яких він бере участь як захисник, тощо.

Висновки. Правовий статус захисника як суб'єкта кримінального провадження врегульований КПК України, а також Законом України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”. Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного, а також особи, щодо якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

У кримінальних правовідносинах захисник виступає як суб'єкт захисту в кримінальному провадженні, представник підзахисного та адвокат, який є членом Національної асоціації адвокатів України. Основною функцією захисника у кримінальному провадженні є захист прав, свобод та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого. З цією метою КПК України наділяє адвоката-захисника правами, якими володіє підзахисний, а також особливим процесуальним статусом, в основі якого – законні інтереси особи, які встановлюють правові межі діяльності захисника. Із цього випливає найважливіша особливість правового статусу захисника, яка полягає в тому, що права захисника є похідними від прав особи, щодо якої він здійснює захист, а захисник є суб'єктом обов'язку доказування усіх сприятливих для підзахисного обставин кримінального провадження, але цей обов'язок може обмежити лише підзахисний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абламський С. Є. (2018). Процесуальний статус захисника за КПК України: проблеми регламентації та шляхи їх удосконалення. *Journal “ScienceRise: JuridicalScience”*. № 1(3). С. 49–54.
2. Балацька О. Р. (2016). Природа і зміст правового статусу захисника в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. № 22. С. 167–170.
3. Бірюкова А. М. (2010). Процесуальний статус адвоката на досудовому слідстві. *Часопис Академії адвокатури України*. № 9. С. 1–5.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 05.01. 2021).
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар (2012) / ред. В. Г. Гончаренко, В. Т. Нор, М. Є. Шумило. Київ: Юстініан. 1224 с.
6. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. / З'їзд адвокатів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення 18.01.2021).
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закону України від 05.07.2012 р. № 5076-VI / Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст. 282. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення 05.01.2021).

REFERENCES

1. Ablamskyi S. Ye. (2018). *Protsesualnyi status zakhysnyka za KPK Ukrainy: problemy rehlementatsii ta shliakhy ikh udoskonalennia* [Procedural status of a defender under the CPC of Ukraine: problems of regulation and ways to improve them]. *Journal "Science Rise: Juridical Science"*. No. 1(3). P. 49–54. [in Ukrainian].
2. Balatska O. R. (2016). *Pryroda i zmist pravovoho statusu zakhysnyka v kryminalnomu provadzheni* [The nature and content of the legal status of defense counsel in criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*. No. 22. P. 167–170. [in Ukrainian].
3. Biriukova A. M. (2010). *Protsesualnyi statu sadvokata na dosudovomu slidstvi* [Procedural status of a lawyer on pre-trial service]. *Chasopys Akademi iadvokatury Ukrainy*. No. 9. P. 1–5.
4. *Kryminalnyi protsesualnyi ikodeks Ukrainy* (2012, April 13) No. 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (accessed 05.01.2021).
5. Honcharenko V. H., Nor V. T., Shumylo M. Ye. (2012). *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar* [Criminal procedural code of Ukraine. Practical science commentary]. Kyiv: Yustinian [in Ukrainian].
6. *Pravyla advokatskoi etyky* (2017, June 9) [Rules of lawyer ethics]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>. (accessed 18.01.2021).
7. *Pro advokaturu ta advokatsku diialnist* (2012, July 5) No. 5076-VI [About advocacy and advocacy: Law of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>. (accessed 18.01.2021).

Дата надходження: 14.04.2021 р.

Roma Sybirna

Professor of the Department of Criminal Law and Procedure
Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Department of Psychology of Activity in Special Conditions
Lviv State University of Internal Affairs,
Doctor of Biological Sciences, Professor,
e-mail : roma.sybirna@gmail.com
ORSID ID: 0000-0002-5704-2004

Sergey Hapiak

Master's student of the Faculty of Law
Ivan Franko National University of Lviv,
e-mail : sergeyhapyak@gmail.com

PROCEDURAL STATUS OF DEFENDANT IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Under the conditions of reforming the criminal procedural legislation of Ukraine, the status of a defender acquires qualitatively new, positive features. The process of reforming criminal justice necessitates the study of important issues of guarantees of the rights and freedoms of a person suspected or accused of committing a criminal offense, in particular the participation of a lawyer. Important issues to consider are involved criminal defense lawyer as one of the most important participants in criminal proceedings, research problems fu' related to the implementation of the legitimate rights and interests of man and citizen.

To date, one of the aspects of the problem remains the uncertainty of procedural rights, the exercise of which is carried out directly by the suspect, accused and can not be entrusted to counsel. Defining and clearly enshrining in the CPC of Ukraine the relevant rights and responsibilities of defense counsel will be a guarantee of effective protection of the rights, freedoms and legitimate interests of the individual, as imperfect provisions of the law currently make it impossible to exercise the rights of defense counsel to collect evidence in full.

The declared issues are relevant and timely, as the legal status of a lawyer and a defense attorney is, although somewhat related, but unequal concepts both in terms of scope and source of legal regulation. Based on the provisions of the CPC of Ukraine, the rights of defense counsel are exercised exclusively on the basis of CCP Ukraine, and the activity of a lawyer as a professional activity of a

person is regulated by the Law of Ukraine “On Advocacy and Advocacy”, which determines the procedural status of defense counsel.

It is established that, in the provisions of Art. 46 of the CPC of Ukraine, it is appropriate to provide general provisions for the participation of defense counsel in criminal proceedings, which, *inter alia*, provide that one person may have several defense attorneys, each of whom may appear during criminal proceedings and participate independently.

Article 47 of the CPC of Ukraine should be referred to as “Rights and responsibilities of the defense counsel”, which enshrines the relevant rights and obligations of the defense counsel, cases of refusal to perform his duties, as well as what he is prohibited from performing during the protection function. However, when formulating the provisions of these articles, it is inappropriate to implement all the provisions of Art. 20 of the Law of Ukraine “On Advocacy and Advocacy”, as some of them coincide with the provisions of the CPC of Ukraine and do not require additional consolidation.

The inclusion in the newly formed articles of the CPC of Ukraine of some provisions of this law is not appropriate, as they actually contradict the CPC of Ukraine, which will complicate the implementation of the defender of their rights and responsibilities in criminal proceedings. In particular, the CPC of Ukraine should not indicate a “lawyer’s” request, as the provisions of this Code regulate relations between participants in criminal proceedings without signs of professional orientation, which, in fact, makes it impossible to use the term “lawyer’s request”.

Key words: criminal proceedings; defense; defender; procedural status; rights; legitimate interests; advocacy.